

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS

PAR LIETAS Nr. 2019-23-01

IZSKATĪŠANAS ATSĀKŠANU TIESAS SĒDĒ AR LIETAS DALĪBNIKU PIEDALĪŠANOS

Rīgā

2020. gada 21. maijā

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.², 28.¹ un 30. pantu,

taisot spriedumu lietā Nr. 2019-23-01 „Par Civilprocesa likuma 464. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”, kas ierosināta pēc SIA „Spilbridge & Partners” konstitucionālās sūdzības, (turpmāk – lieta Nr. 2019-23-01),

tiesnešu apspriedē konstatēja:

1. Saeima 1998. gada 14. oktobrī pieņēma Civilprocesa likumu, kas stājās spēkā 1999. gada 1. martā. Civilprocesa likuma 57. nodaļa regulē tiesvedību kasācijas instances tiesā. Šajā nodaļā ietilpstošais 464. pants tā sākotnējā redakcijā noteica kārtību, kādā Augstākās tiesas Senāta senatoru kolēģija rīcības sēdē izlemj jautājumu par civillietas nodošanu izskatīšanai kasācijas kārtībā.

Saeima 2008. gada 22. maijā pieņēma likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā”, ar kuru citstarp tika grozīts Civilprocesa likuma 57. nodaļā ietvertais tiesiskais regulējums. Kopš šo grozījumu spēkā stāšanās 2008. gada 1. jūlijā Civilprocesa likuma 464. pants noteic kārtību, kādā tiek izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu civillietā.

Ar 2014. gada 30. oktobra likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā” un 2015. gada 12. februāra likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā” Civilprocesa likuma 464. panta pirmajā daļā (turpmāk – apstrīdētā norma) tika izdarīti redakcionāli grozījumi. Redakcijā, kas ir spēkā no 2015. gada 1. marta, apstrīdētā norma nosaka:

„Lai izlemtu jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, kasācijas sūdzības, pretsūdzības un protestus pēc šā likuma 460. panta pirmajā daļā un 463. panta trešajā daļā noteikto paskaidrojumu iesniegšanas termiņa izbeigšanās izskata Augstākās tiesas rīcības sēdē departamenta priekšsēdētāja noteiktā kārtībā izveidota tiesnešu kolēģija triju tiesnešu sastāvā.”

2. Pieteikuma iesniedzēja – SIA „Spilbridge & Partners” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam, jo tā neparedz kasācijas sūdzības iesniedzēja tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas izlemj jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu

Pieteikuma iesniedzēja kā lietas dalībiece pārsūdzēja apelācijas instances tiesas spriedumu civillietā kasācijas kārtībā. Augstākās tiesas tiesnešu kolēģija rīcības sēdē nolēma atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību pēc Pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības. Pieteikuma iesniedzēja uzzināja tiesnešu kolēģijas sastāvu tikai pēc tam, kad saņēma lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Tai netika sniegta informācija par tiesnešiem, kas lems par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, kā arī netika nodrošinātas tiesības pieteikt tiem noraidījumu.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka apstrīdētā norma neparedz lietas dalībnieku tiesības uzzināt, kuri tiesneši lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, un pieteikt tiem noraidījumu un tādējādi ierobežojot no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izrietošās personas tiesības pieteikt noraidījumu tiesai vai atsevišķiem tiesnešiem. Šis pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar normatīvajos aktos noteiktā kārtībā pieņemtu tiesību normu un tam esot leģitīms mērķis, proti, tas ļaujot nodrošināt ātrāku

tiesvedības procesu. Taču šāds ierobežojums neesot samērīgs, jo tā leģitīmo mērķi varot sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Turklāt labums, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajā normā noteiktā pamattiesību ierobežojuma, neesot lielāks par kaitējumu, kas tiek radīts kasācijas sūdzības iesniedzējam.

3. Institūcija, kad izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Saeima norāda, ka lietas dalībnieka tiesības pieteikt noraidījumu esot viens no līdzekļiem tiesas objektivitātes nodrošināšanai, kas palīdz izslēgt šaubas par tiesneša spēju objektīvi izspriest lietu. Kasācijas instances tiesā galvenā nozīme esot nevis pušu interesēm, bet gan publiski tiesiskajām interesēm. Ņemot vērā to, ka kasācijas instance ir trešā tiesu instance un kasācijas kārtībā ir vērtējami tikai tiesību normu piemērošanas jautājumi, uz tiesvedību kasācijas instancē nevarot attiecināt tādas pašas prasības par iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešiem kā, piemēram, attiecībā uz pirmās instances tiesu, kurā lieta tiek skatīta pēc būtības. Turklāt apstrīdētā norma regulējot tiesvedību civillietās. Starp dažādām lietu kategorijām pastāvot būtiskas atšķirības, tostarp attiecībā uz valsts pienākumu nodrošināt iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešiem.

No Satversmes tiesas judikatūras izrietot, ka Satversmes 92. pants aizsargā personas subjektīvās tiesības pieteikt noraidījumu tikai tādā gadījumā, ja tas ir vienīgais līdzeklis tiesas objektivitātes nodrošināšanai, un neprasa, lai vienlaikus būtu paredzēti vairāki līdzekļi tiesas objektivitātes nodrošināšanai. Kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā tiesas objektivitāti nodrošinot citi līdzekļi.

Civilprocesa likumā lietas dalībniekiem esot noteiktas tiesības pieteikt noraidījumu pirmās un apelācijas instances tiesas tiesnešiem, kuri izskata civillietu pēc būtības un pieņem spriedumu. Arī kasācijas instances tiesā tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem lietas dalībniekiem tiek nodrošinātas pēc kasācijas tiesvedības ierosināšanas. No Satversmes 92. panta pirmā teikuma neizrietot prasība obligāti nodrošināt lietas dalībniekiem tādu pašu iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešiem arī kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā.

4. Civilprocesa likuma 19.–22. pants nosaka vispārīgu kārtību noraidījuma pieteikšanai un izlemšanai, kā arī noraidījuma apmierināšanas sekas civilprocesā. Tādējādi Civilprocesa likumā ir paredzētas lietas dalībnieku tiesības pieteikt noraidījumu tiesnesim.

No Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamās informācijas izriet, ka gadījumā, ja lietas dalībnieki piesaka noraidījumu Augstākās tiesas tiesnešiem kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā, Augstākās tiesas tiesnešu kolēģija rīcības sēdē šos noraidījumus izlemj pēc būtības (*sk., piemēram, Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģijas 2019. gada 26. jūnija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-214/2019 un 2019. gada 16. decembra rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-342/2019*).

Tādējādi no apstrīdētās normas piemērošanas prakses varētu secināt, ka gadījumā, ja lietas dalībnieks ir pieteicis noraidījumu arī tiem Augstākās tiesas tiesnešiem, kas tiesnešu kolēģijas sastāvā lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, tad lietas dalībniekam tiek nodrošinātas tiesības pieteikt noraidījumu.

Nemot vērā minēto, papildus faktiskajiem apstākļiem un juridiskajiem argumentiem, kas noskaidroti lietas Nr. 2019-23-01 sagatavošanas laikā un pārbaudīti 2020. gada 21. aprīļa tiesas sēdē, ir nepieciešams noskaidrot vēl citus lietas izspriešanai būtiskus jautājumus.

Līdz ar to 2020. gada 21. maijā nav iespējams pieņemt nolēmumu lietā Nr. 2019-23-01.

Satversmes tiesa secināja:

5. Satversmes tiesa jau ir norādījusi, ka normatīvajos aktos, kas regulē tiesvedības procesu vispārējās jurisdikcijas un administratīvajā tiesā, ir ietvertas normas, kas ļauj tiesai lemt par lietas izskatīšanas pēc būtības atsākšanu. Šā regulējuma mērķis ir nodrošināt, lai tiktu pieņemts taisnīgs spriedums. Lietas izskatīšanas atsākšana sakarā ar nepieciešamību noskaidrot vai pārbaudīt lietas faktiskos apstākļus un juridiskos argumentus ir vispārējs procesuāls princips, kas citstarp vērsts uz personas tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzību. Turklāt objektīvās izmeklēšanas princips prasa, lai Satversmes tiesa, taisot nolēmumu, vispusīgi un objektīvi izvērtētu visus faktiskos apstākļus un juridiskos argumentus, kas nepieciešami lietas izlemšanai pēc būtības. Tādējādi procesuālo tiesību institūts –

lietas izskatīšanas atsākšana pēc būtības – ir piemērojams arī Satversmes tiesas procesā (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. decembra lēmuma par lietas Nr. 2013-04-01 izskatīšanas atsākšanu 3. punktu*).

Ievērojot to, ka lietas Nr. 2019-23-01 izspriešanai ir nepieciešams papildus noskaidrot un pārbaudīt vairākus būtiskus faktiskos apstākļus un juridiskos argumentus, Satversmes tiesai ir jāatsāk šīs lietas izskatīšana pēc būtības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 28. pantam Satversmes tiesa izskata lietas tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos. Savukārt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 28.¹ panta pirmo daļu gadījumos, kad lietai pievienotie dokumenti ir pietiekami, lai izspriestu lietu rakstveida procesā, tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos var nerīkot.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 22. panta desmito daļu, 25. panta pirmās daļas 1. punktu, 28.¹ panta pirmo un 1.¹ daļu, sākotnēji lietas Nr. 2019-23-01 izskatīšana noteikta rakstveida procesā.

Ievērojot šā lēmuma 4. un 5. punktā norādīto, lietas Nr. 2019-23-01 izskatīšana atsākama tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 26.–28. pantu, Satversmes tiesa

nolēma:

1. Atsākt lietas Nr. 2019-23-01 „Par Civilprocesa likuma 464. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam” izskatīšanu pēc būtības tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos 2020. gada 11. jūnijā plkst. 10.00 Satversmes tiesas sēžu zālē (Rīgā, Jura Alunāna ielā 1).

2. Aicināt uz tiesas sēdi:

1) lietas dalībniekus:

- a) Pieteikuma iesniedzējas – SIA „Spilbridge & Partners” – pārstāvi;
- b) institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pārstāvi;

2) pieaicinātās personas:

- a) Tieslietu ministrijas pārstāvi;

- b) tiesībsargu vai viņa pārstāvi;
 - c) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras docenti *Dr. iur.* Dainu Osi;
 - d) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras lektoru *Mg. iur.* Mārci Krūmiņu;
 - e) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras lektoru *Mg. iur.* Jāni Lapsu.
- 3.** Nosūtīt lietas dalībniekiem un pieaicinātajām personām šā lēmuma kopiju.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

I. Ziemele